

Nuorten keskinäiset suhteet eivät automaattisesti tuota yhteisöllisyyttä, vaan ne synnyttävät sekä mukaan lukemista että ulos sulkemista. Oppilaat eivät tutustu toisiinsa avoimin mielin. Päinvastoin, he lokeroivat toisiaan. Ihmisten kerran pää-

dyttyä tiettyihin lokeroihin heidät myös pidettiin niissä.

Ei kuulosta hyvältä, todella-kaan!

”Yhtä asiaa ihmettelemme, allistelemme, taivastelemme ja äimistelemme. Miten on mahdollista, että ala- ja yläkoulu on

pantu katkeamaan juuri kuutosen ja seiskan välissä? Ei sille ole ainakaan mitään pedagogisia tai kehityopsykologisia perusteita”, tutkijat kirjoittavat.

Kirjalla on selkeä viesti. Uudistus- ja korjaustyöhön on sijaa kaikilla rintamilla.

Keynesiläinen maailmanselitys lyhyesti

TEPPO ESKELINEN

Näinä hulluina vuosina talouskeskustelu käy intensiivisenä, usein ylikierroksilla. Myönteinen asia on kuitenkin se, että taloustieteen metodologisten valintojen ja koulukuntaerojen vaikutuksesta yhteiskuntapolitiikan suuriin linjoihin käydään entistä enemmän keskustelua, myös Suomessa.

Antti Alajan ja Esa Suominen *Taloutta työvälle* on perusteellinen katsaus tähän ongelmakenttään. Näkökulmana on uusklassisen taloustieteen perusolehtusten esittely ja niiden haastaminen jälkikeynesiläiseen teoriaan nojautuen.

Samalla kyse on sosiaalidemokraattisen vasemmiston yrityksestä tukevoittaa talouspoliittista selkänojaansa. Kirjan taustalla on ennen kaikkea sosiaalidemokraattinen Kalevi Sorsa -säätö. Kaikki demarit eivät katso hyvällä viime aikojen poliittisia muutoksia. Perinteisten hyvinvointivaltioiden poliittiselle käänteelle voidaan hakea selitystä uusklassisen taloustieteen valta-asemasta tavanomai-

sen ”globalisaation” syyttämisen sijaan. Hegemoninen taloustiede puskee yhteiskuntaa kohti kevyempiä hyvinvointijärjestelmiä, eikä suositusten vastustamisen seurauksista uskalleta ottaa selvää.

Siksi ”hyvinvointivaltion päivittämisestä” puhuttaessa tarkoitetaan varsin usein lähinnä kevyempää valtiota. Uuden vuosituhannen hyvinvointivaltio voisi kuitenkin yhtä hyvin perustua investointipolitiikan paluulle kansallisvaltiota suuremmassa kontekstissa. Esittämällä johdonmukaisesti tätä argumenttia Alajan ja Suominen kirja vähintään lisää substanssia keskusteluun hyvinvointivaltion tulevaisuudesta, vaikkei tämä olekaan kirjan ensisijainen aihe.

John Maynard Keynes on historiallinen hahmo, mutta hänen varjonsa on pitkä. Keynesin teoriasta on ammennettu mestarin poismonen jälkeen hyvin monenlaisia tulkintoja ja synteesejä. Eri luennat voivat johtaa täysin erilaisiin talouspoliit-

---

Antti Alaja & Esa Suominen
Taloutta työvälle
Markkinaliberalismin myyntejä
murtamassa
Into Kustannus, 2013

tisiin johtopäätöksiin.

Talusteoriaan vihkiytymäntöntä varmasti hämääkin esimerkiksi Alajan ja Suominen kirjalle keskeinen ”uuskeynesiläisyyden” ja ”jälkikeynesiläisyyden” välinen ero. Mikroskooppisten koulukuntaerojen nahinalta tai semantiikalta vaikuttava ero on kuitenkin ratkaisevan tärkeä.

Kyse on ennen kaikkea siitä, ajatellaanko talouspolitiikan olevan tilapäinen syklihuippujen tasaaja ”luonnollisten” tasapainojen hetkellisesti järkyessä vai kiistetäänkö tasapainotilojen olemassaolo ylipäänsä. Nyt kun esimerkiksi Etelä-Euroopassa kärsitään valtavasta työttömyydestä, jälkikeynesiläiset muistuttavat, ettei mitään automaattista tasapainopistettä saavuteta väistämättä: histo-

ria etenee, instituutiot muuttuvat. Ongelma ei korjaudu sääntämällä ja odottamalla.

Kirjan rakenne on laadittu myyttien ja niiden murtaamisen varaan. Kirjoittajat ottavat käsittelyyn kolme keskeistä usklassisen taloustieteen paradigmaattista käsitystä ja luonnollistunutta oletusta. Kyse ei siis ole mistä tahansa myyteistä vaan maailmanseilyksistä, joihin nojaten enemmän tai vähemmän kaikki nykyiset talouspoliittiset suositukset rakennetaan.

Kirjoittajat eivät myyttejä käsitelleessään anna kovinkaan paljon tilaa puolustuksen puheenvuoroille, mutta olkiukkojen rakentelusta heitä ei voi syyttää. Usklassisen taloustieteen lähtökohdat esitellään tasapuolisen oloisesti. Yksityiskohmaisempiin usklassisen taloustieteen sisäisiin metodologiatekusteluihin kirjoittajat eivät yritäkään puuttua.

Kirja onkin ennen kaikkea oppikirjamainen katsaus. Kirjoittajat avaavat taloustieteen koulukuntien perusasetelmia ja koulukuntien eroavaisuuksia politiikkasuosituksissa asian- tuntevasti ja vakuuttavasti. Nimiä pudotellaan oppikirjamaiseen tapaan paljon. Lukija saa samalla pätevänsä katsauksen taloustieteen oppihistoriaan.

Ensimmäinen myytti liittyy rahoitusmarkkinoiden tehokkuuteen ja tasapainohakuisuuteen. Taloustieteellisen valtavirtäkäsityksen mukaan rahoitusmarkkinat ohjaavat resursseja tehokkaasti, toimivat rationaalisesti ja määrittelevät hinnat oikein. "Tehokkaiden markkinoiden hypoteesi" on ollut keskeisessä asemassa erityisesti perusteltaessa rahoitusmarkkinoiden sääntelyn purkua. Näitä oletuk-

sia vasten sääntely näyttäytyy ainoastaan tehokkuustappioiden tuottajana.

Kirjoittajat nostavat vastavertonsa kärkeen Hyman P. Minskyn teorian. Minsky kiinnitti paljon usklassisia taloustietelijoita enemmän huomioita spekulatiivisista rahoitusrakenteista ja sijoittajien irrationaalisuudesta johtuviin rahoitusmarkkinoiden kroonisiin epävakauksiin. Olennaista on, ettei sijoitus päätöksiä välttämättä ohjaa mikään rationaalinen oletus yritysten arvosta, vaan taivote tehdä voittoa. Minskyn työn eräs keskeinen osa oli pyrkimys hahmotella sellaisia instituutioita, jotka tasapainottaisivat kroonisesti epävakaata rahoitusjärjestelmää.

Toinen myytti liittyy joustaviin työmarkkinoihin. Kyse on jälleen markkinoiden kyvystä tasapainottaa itseään. Usklassisen teorian mukaan vastentahtoista työttömyyttä ei periaatteessa ole, jos vain työntekijä on valmis joustamaan palkkavaatimuksistaan: työn kysyntä ja tarjonta asettuu jossain pisteessä tasapainoon. Keynesiläinen tarina on jälleen toisenlainen. Sen mukaan mitään automaattista tasapainoa ei ole, ja yksityisten toimijoiden säästämistavoite voi hyvin luoda tilanteen, jossa talous "tasapainottuu" pysyvästi korkean työttömyyden tilaan.

Tästä seuraa politiikkajohtopäätös, jonka mukaan valtion on otettava vastuu työllistämisestä. Mikäli täystyöllisyyttä todella halutaan, työllistämisvastuuta ei kannata uskoa yksityiselle sektorille. Keskeisessä osassa on valtion investointipolitiikka.

Kolmas myytti liittyy talouskasvun luonteeseen ja tarjonnan taloustieteen lähtökohtiin.

Mistä kasvu tulee? Usklassiset taloustietelijät lähtevät siitä, että riittämätön kysyntä ei voi rajoittaa talouskasvua. Kasvun ydintekijöiksi katsotaan pääomakanta ja teknologia, toisin sanoen "tarjontapuolen" tekijät.

Jälkikeynesiläiset taas osoittavat kysyntätekijöitä. Palkat eivät ole taloudessa ainoastaan kulu-erä, vaan myös kysynnän lähde. Siksi palkankorotukset, samoin kuin julkiset investoinnit ja kohtuullinen taloudellinen tasa-arvoisuus ovat talouskasvun ydinkysymyksiä. Ilman kysyntää ei ole kasvuakaan.

Vastakkainasettelun poliittinen tulkinta on palkkavetoisen ja voittovetoisen kasvun ero. Viimeksi mainittu on ollut kuluneiden vuosikymmenten talouspolitiikkaa ohjaava teoreettinen ydin, syytötehdas, josta hintakilpailukyyn korostamisen tai "pisarointiteorian" kaltaiset ideat ovat viime kädessä lähtöisin. Hegemonia kuitenkin horjuu. Jälkikeynesiläisten mukaan kysyntä on aina ohjannut kasvua. Ennen kaikkea Yhdysvaltojen loputtoman tuntuisella kulutuskysynnällä ja alijäämän ylläpitämisen kyvyllä on ollut ratkaiseva rooli. Nyt kysyntä hiipuu.

On kuitenkin hankalaa löytää tahoja, jotka varmistaisivat palkkavetoisen kasvun ylläpitämisen. Palkkavetoisen kasvu ei voi olla yksittäisen valtion vastuulla: yksittäisellä maalla on turhan vahva kannustin pitää yllä vastakkaista talouspolitiikkaa. Aggressiivinen vientivetoisuus johtaa kuitenkin eräänlaiseen vangin dilemmaan: malliin kuuluva "työttömyyden vienti" on valtion etu lyhyellä tähtämellä, mutta kun kaikki pyrkivät samaan strategiaan, kaikki

häviävät. Kun kaikki maat pelaavat itseltään kotimaisen kysynnän alas, seurauksena on kollektiivinen lama.

Keynes itse suunnitteli yli- ja alijäämiä rajoittavia globaaleja instituutioita juuri tästä syystä. Kirjoittajien perusväite onkin, että tarvitaan lähtökohtaisesti suurempiin poliittisiin yksikköihin nojaavaa talouspolitiikan hallintaa. Suomen näkökulmasta palkkavetoisen kasvun strategialla on rajoitteensa, mutta Euroopan tasolla tilanne on aivan toinen. Eräs syy toivoa syvempää talouspoliittista integraatiota on olosuhteiden luominen uskottavammalle kasvustrategialle.

Olennaista koko kirjan olemassaolon ja ajoituksen kannalta on, että uusklassisesta taloustieteestä poikkeavia näkemyksiä ei tarvitse esitellä pelkästään ”vaihtoehtoisina”. Tarjontavetoisella taloustieteellä on vaikeuksia selittää esimerkiksi eurokriisin taustoja ja jatkuvaa kriisinhoidossa epäonnistumista. Jälkikeynesiläinen teoria on taas kasvanut marginaalissa johdonmukaiseksi tutkimusalaksi. Kyse voi hyvin olla tulevaisuuden valtavirrasta.

Toki kaikella on poliittinen ulottuvuutensa. Kirjoittajat näkevät uusliberaalin politiikan juontuvan pitkälti vallitsevan taloustieteen malleista. Väillä asialla pysähdytään spekulimaan, joten väitettä ei oteta itsestään selvyytenä. Tällöin olainkin tieteenteoreettisesti hyvin kiinnostavalla kentällä: mi-

tä merkitystä taloustieteellä lopulta on?

Joka tapauksessa on kiinnostavaa, miten uusklassisen taloustieteen oletukset ovat muuttuneet jonkinlaisiksi jaetuiksi itsestään selvyyksiksi, vaikka usein kyse on uusklassisenkin teorian mukaan pelkistä oletuksista.

Kirjan loppu pyrkii olemaan ohjelmallisempi. Siinä onnistutaan osittain. Täystyöllisyys-tavoite esitellään hyvin vakuutavasti ja kiinnostavia skenaarioita maalailten, mutta muilta osin argumentaatio voisi olla tiukempaa. Esimerkiksi perustulo nostetaan esiin, mutta käsittely jää varovaiseksi, jopa kierteleväksi.

Täystyöllisyys on joka tapauksessa merkittävä yhteiskuntapolitiittinen tavoite. Jälkikeynesiläisyyden keskeinen haaste uusklassiselle teorialle on, ettei täystyöllisyyttä tule ilman kysynnänsäätelyä ja ettei ”luonnollisen” työttömyysasteen alitavasta työttömyydestä seuraavasta inflaatiosta kannata olla niin huolissaan. Korkeasta rakenteellisesta työttömyydestä ei tarvitse kärsiä mistään talouden olemukseen liittyvistä syistä.

Tähän haasteeseen uusklassisen taloustieteen kannattajien soisi vastaavan. Usko tarjonnapuolen keinoihin työllisyyden parantamisessa horjuu, mutta perusparadigma istuu tiukassa. Poliittinen keskustelu olisi toki ylipäänsä kiinnostavampaa, jos täystyöllisyys (tai ylipäänsä käsitykset nykyistä matalammas-ta ”luonnollisesta” työttömyys-

asteesta) olisi jonkun suuremman poliittisen puolueen todellisella agendalla.

Toki kirjalla on rajoitteensa, kuten parisataasivuisilla kirjoilla aina. Eräs kirjoittajienkin mainitsema seikka on, että talouden ekologista ulottuvuutta hädintuskin mainitaan. Moni ekologij ajattelee myös palkkavetoisen kasvun olevan lyhytjänteistä ja valheellisille jatkuvuuden illuusioille perustuvaa talouspolitiikkaa aivan kuten jälkikeynesiläiset ajattelevat viime aikojen yksityiseen velkaantumiseen perustuvasta järjestelmästä. Argumentista olisi hyvä ottaa mittaa.

Tästä irtoaisikin seuraavan kirjan aihe: juuri jälkikeynesiläiset investointipoliittikka-ideat sopisivat loistavasti vihreämman talousohjelman perustaksi, toisaalta palkkavetoisen kasvun kyky tuhota rebound-efektillä ekologiset saavutukset on aito ongelma. Dilemma pitäisi kohdata.

Kirjan ongelmiin voi vielä lisätä otsikon hämäävyyden. ”Taloutta työvälle” tuo mieleen vapaan sivistystyön perusoppikirjan, mistä ei ole kyse. Uskottava jälkikeynesiläisen talousajattelun läpikäynti olisi hyvä myös otsikoida asiaan viittavalla tavalla.

Joka tapauksessa kirja on eräs tämän vuoden tärkeimmistä yhteiskuntapolitiittisista avauksista. Taloudesta puhutaan paljon, mutta syvällisempiä kontribuutioita taloustieteen ja yhteiskuntapolitiikan suhteisiin on edelleen harvassa.